

Nr 7

Utrikesutskottets betänkande i anledning av proposition 1974:57 med förslag till inrättande av ett organ för främjande av import från u-länderna, jämte motioner.

Propositionen

I propositionen föreslås, att ett organ inrättas för att främja import till Sverige från u-länderna och därigenom bidra till dessa länders utveckling. Verksamheten föreslås bli finansierad med biståndsmedel.

En ökad utrikeshandel är av vital betydelse för u-ländernas ekonomiska och sociala utveckling. Om deras växande behov av utländsk valuta för import, skuldbetalningar m. m. skall kunna tillgodoses, måste exportintäkterna expandera kraftigt.

En positiv utveckling av u-ländernas export hämmas allvarligt av brister i marknadsföringen. Exportfrämjande bistånd syftar till att stödja deras egna strävanden att bygga upp sin marknadsföringskapacitet.

Trots att olika internationella organ och enskilda stater lämnar u-länderna ett icke obetydligt exportfrämjande bistånd bedöms detta av u-länderna själva inte vara tillräckligt. Man har bl. a. i FN:s konferens för handel och utveckling (UNCTAD) föreslagit, att industriländerna skulle upprätta nationella organ med uppgift att underlätta import från u-länder.

Med anledning av en rekommendation av Nordiska rådet har de nordiska regeringarna gemensamt utrett frågan om information till u-länderna om den nordiska marknaden (Nordisk utredningsserie 6/71). Utredningen kom efter en genomgång av det exportfrämjande biståndet, internationellt och nordiskt, fram till att detta främst omfattat olika former av stödåtgärder i u-länderna och att starka skäl talar för en komplettering avseende praktisk kommersiell vägledning på den nordiska marknaden. Utredningen fann att nationella organ skulle vara mest ändamålsenliga för en sådan vägledning.

Frågan har därefter för svensk del utretts inom handelsdepartementet. Utredningen har presenterats i en promemoria (Ds H 1973:5) angående inrättande av ett organ för främjande av importen till Sverige från u-länderna. Yttrande över promemorian har efter remiss avgetts av styrelsen för internationell utveckling (SIDA), statskontoret, generaltullstyrelsen, riksrevisionsverket, statens jordbruksnämnd, kommerskollegium, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO), Lantbrukarnas riksförbund, Svenska bankföreningen och Sveriges industriförbund, Svenska handelskamarförbundet, Sveriges grossistförbund, Sveriges handelsagenters förbund och Tjänstemännens centralorganisation (TCO).

Det föreslagna organet, som avses få namnet "*Importkontoret för u-landsprodukter*" (IKU), skall enligt propositionen ha till syfte att öka u-ländernas exportintäkter och bidra till deras utveckling. Arbetsuppgifterna skall bestå i att till u-landsexportörer lämna information och handledning om de kommersiella avsättningsmöjligheterna och marknadsförhållandena i Sverige samt förmedla kontakter med den svenska marknaden och med svenska företag.

Olika organisationer inom näringslivet handlägger redan nu uppgifter av detta slag. Importkontoret kommer att få en samordnande roll. Därutöver kommer att krävas ett aktivt och självständigt arbete från organets sida. Det bör ha frihet att utnyttja alla tillgängliga kanaler för att främja u-ländernas export till svenska marknaden. Verksamheten skall bedrivas i ett nära och förtroendefullt samarbete med näringslivets organisationer. Frågan om samordning och arbetsfördelning mellan IKU och berörda näringslivsorganisationer torde få lösas parallellt med att erfarenhet av verksamheten erhålls.

Importkontoret kommer att tjäna som *svensk kontaktpunkt till ITC* i konkreta frågor rörande avsättning av u-landsprodukter på den svenska marknaden. I fråga om IKU:s engagemang i enskilda affärsförhandlingar måste göras klart för både u-landsexportörer och svenska köpare att organet endast fungerar som förmedlare och rådgivare och inte kan ta på sig något juridiskt ansvar för affärsavtal.

I fråga om den *länderkrets* som bör komma i åtnjutande av IKU:s tjänster gäller att dessa bör stå öppna för de utomeuropeiska länder som ingår i den s. k. 77-gruppen i UNCTAD. Vidare bör Bangladesh, Israel, Mongoliet och Västra Samoa, som alla ingår i den grupp u-länder i UNCTAD som ej tillhör 77-gruppen samt Demokratiska folkrepubliken Korea och Demokratiska republiken Vietnam kunna ta organets tjänster i anspråk. Detta bör även gälla vissa utomeuropeiska områden som står under vissa i-länders överhöghet eller för vilkas utrikesförbindelser dessa svarar.

Denna definition ansluter sig mycket nära till den som FN-sekretariatet använder för sina statistiska redovisningar i vad avser u-länderna. En förteckning över de länder och områden som för närvarande täcks av definitionen har bifogats till propositionen. Det framhålls att härutöver, där så är lämpligt, exportörer från områden som kontrolleras av befrielserörelser kan ta organets tjänster i anspråk. Detta innebär inte något ställningstagande till berörda områdens internationella status.

Den uppsökande verksamhet som IKU:s begränsade resurser medger bör i första hand ta sikte på de mest behövande u-länderna. Erfarenheterna under organets inledande verksamhetsår torde få visa vilket behov av andra styrmetoder som kan aktualiseras. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att med ledning därav ta ställning till om avgifter eller andra metoder skall tillämpas.

IKU bör vara oförhindrat att stå till tjänst med marknadsinformationer om *alla varor* utan undantag för någon sektor. Upplysningar om de särskilda problem som råder för varor, i fråga om vilka särskilda begränsningsåtgärder måste vidtas för att skydda inhemska producenter, eller i andra avseenden skall dock naturligtvis lämnas. Organet bör fortlöpande hålla sig orienterat om vilka varor som förorsakar handelspolitiska problem och i förekommande fall samråda med de handelspolitiska instanserna innan beslut fattas om mer direkt importfrämjande åtgärder för sådana varor. Denna samrådsskyldighet bör naturligtvis även gälla varor där de handelspolitiska problemen är jordbruks- eller fiskeripolitiskt betingade.

Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt sådana produkter som kan anses främja den industriella utvecklingen och diversifieringen av produktionen i u-länderna.

I viktigare frågor om verksamhetens inriktning, omfattning och metodik skall IKU enligt propositionens förslag, bistås av en *rådgivande nämnd*. Om principiella utrikes-, handels- eller biståndspolitiska frågor av större vikt kommer upp skall de underställas Kungl. Maj:ts prövning. Nämnden bör bevaka handels- och biståndspolitiska aspekter av organets verksamhet samt företräda sakkunskap i marknadsföring samt konsument- och löntagarinressen. I promemorian föreslås att i nämnden skall ingå företrädare för kommerskollegium, SIDA, statens jordbruksnämnd, Sveriges grossistförbund, handelskamrarna, KF, LO och TCO. Därutöver skall en ordförande utses av Kungl. Maj:t. I remissyttrandena har föreslagits att även representanter för affärsbankerna, handelsagenterna, industrin, Lantbrukarnas riksförbund, mässväsendet och statens livsmedelsverk skulle ingå i nämnden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att ta ställning till nämndens sammansättning och meddela närmare föreskrifter för dess verksamhet.

Enligt propositionen skall IKU ges ställning som en *självständig myndighet*, som dock i administrativt hänseende bör anknytas till någon befintlig myndighet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta om detta.

I propositionen räknas med behov av medel för en chef till organet samt därutöver för två handläggande tjänstemän, en assistent och ett biträde. Totalt beräknas organets utgifter under det första verksamhetsåret att uppgå till drygt 1 milj. kr. Verksamheten torde kunna inledas den 1 januari 1975, varför kostnaden budgetåret 1974/75 skulle bli cirka hälften av angivna belopp. Medel har reserverats i årets statsverksproposition under tredje huvudtiteln. Organets tjänster skall sålunda bekostas av biståndsmedel och i princip vara avgiftsfria.

I propositionen framhålls att offentlighetsprincipen kommer att gälla för IKU:s verksamhet. Det kan dock från bl. a. konkurrenssynpunkt vara väsentligt med någon form av sekretesskydd för de företag som berörs av verksamheten.

En *utvärdering* av verksamheten föreslås bli genomförd efter en försöks-

period om tre år. Departementschefen framhåller att det är fråga om ett nytt fält för statlig verksamhet, och de insatser som i propositionen förordas har sålunda karaktär av försöksverksamhet.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat

dels motionen 1974:1666 av fru Fränkel och herr Romanus (fp), vari hemställs att riksdagen uttalar 1. att till det föreslagna organets arbetsuppgifter bör höra att främja utvecklingen av hantverksexport från u-länderna, 2. att u-ländernas intressen bör ges en stark representation i den föreslagna rådgivande nämnden och att därvid även sakkunskap beträffande u-ländernas hantverksexport bör ingå i nämnden;

dels motionen 1974:1667 av fru Fredgardh och fröken Rogestam (c), vari hemställs att riksdagen beslutar 1. att importkontoret för u-landsprodukter (IKU) ges till uppgift att befrämja import av produkter från de u-länder med vilka Sverige har upprättat ett biståndssamarbete, i första hand s. k. programländer, 2. att föreskrifterna för IKU:s verksamhet ges en sådan utformning att det svenska biståndssamarbetets principer och allmänna målsättningar upprätthålls, 3. att ge den rådgivande nämnden en allsidig representation med parlamentariskt inslag, 4. att ge den rådgivande nämnden i uppdrag att efter varje verksamhetsår inkomma med rapport över verksamheten och att göra en bedömning av i vilken utsträckning denna verksamhet legat i linje med det svenska biståndssamarbetets principer och allmänna målsättningar;

dels motionen 1974:1668 av herr Hovhammar m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att, med avslag på propositionen 1974:57, för IKU anslagna medel skall överföras till anslaget C 2. Bilateralt utvecklingssamarbete för att användas för katastrofinsatser;

dels motionen 1974:1669 av fru af Ugglas m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att den i propositionen 1974:57 föreslagna verksamheten, med uppgift att främja import från u-länderna, skall bedrivas inom kommerskollegium i avvaktan på utvärdering av de tre första årens verksamhet.

Utskottet

I motionen 1668 ifrågasätts behovet av ett särskilt svenskt organ för främjande av import från u-länderna. Motionärerna menar att en statlig myndighet inte har några fördelar framför det kontaktnät som finns i vår marknadsekonomi när det gäller att bedöma den svenska marknadens krav och få till stånd affärsförbindelser mellan Sverige och u-länderna. Motionärerna tvivlar på att den föreslagna myndigheten skulle kunna göra en insats som står i rimlig proportion till anslaget.

Utskottet vill erinra om att Sverige gett starkt stöd till det internationella arbetet för att bygga upp och förstärka u-ländernas marknadsföringskapacitet. Detta bistånd, som i huvudsak varit inriktat på åtgärder i u-länderna, behöver kompletteras av stöd till u-ländernas försäljningsansträngningar på de enskilda industriländernas marknader. U-länderna själva har bl. a. inom UNCTAD framfört önskemålet att detta kompletterande stöd ges i den formen att industriländerna upprättar nationella kontaktpunkter, till vilka u-landsexportörer kan vända sig för att få hjälp med information om marknaderna och förmedling av kontakter med importörer.

Av propositionen framgår att de näringslivsorganisationer som inom ramen för sin allmänna verksamhet främjar importen från u-länderna gör en värdefull insats för att informera om försäljningsmöjligheterna på den svenska marknaden. Den utredning om inrättande av ett organ för främjande av import till Sverige från u-länderna som gjorts av handelsdepartementet ger emellertid grund för bedömningen att utrymme finns för ytterligare insatser i vad avser dels antalet förmedlade kontakter mellan exportörer i u-länder och svenska importörer, dels den individuella behandling som ägnas de enskilda ärendena.

Efterfrågan av marknadsinformation och kontaktförmedling ökar i takt med att man i u-länderna blivit alltmer medveten om exportens och exportfrämjandets stora betydelse och bygger upp sin kapacitet på området. Även den av UNCTAD/GATT:s Internationella handelscentrum (ITC) uttalade avsikten att i möjlig mån lägga över sin informationstjänst avseende enskilda industrilandsmarknader på dessa länder själva medför en ökad efterfrågan.

Det föreslagna importkontoret avses sålunda även tjäna som svensk kontaktpunkt till ITC i konkreta frågor rörande avsättning av u-landsprodukter på den svenska marknaden.

Utskottet finner att det är en synnerligen viktig del av den svenska u-landspolitiken att söka stimulera handelsförbindelserna mellan Sverige och vederbörande länder samt att det föreligger behov av ett statligt organ som dels genom sin verksamhet kompletterar de insatser som görs av näringslivets organisationer, dels kan tjäna som en officiell kontaktpunkt av det slag som u-länderna efterlyser.

Under hänvisning till det som nu anförts avstyrker utskottet motionen 1668.

Frågan om det föreslagna organets ställning tas upp i motionen 1669. Motionärerna menar att erfarenheterna från verksamheten bör prövas innan importkontoret ges ställning som en självständig myndighet.

Som framhålls i propositionen är ett aktivt och självständigt arbete från IKU:s sida en förutsättning för framgång. IKU bör ha frihet att utnyttja alla tillgängliga kanaler för att främja u-ländernas export till den svenska

marknaden. Verksamheten skall bedrivas i nära och förtroendefullt samarbete med näringslivets organisationer.

Utskottet finner att importkontorets tilltänkta arbetsuppgifter är så särartade, bl. a. till följd av organets funktioner som förmedlare och rådgivare och dess roll som kontaktpunkt i Sverige för ITC, att det synes motiverat att ge organet en självständig ställning.

En ny bedömning av den organisatoriska ramen för verksamheten kan företas i samband med den föreslagna utvärderingen av IKU efter en försöksperiod om tre år. Utskottet förutsätter att det i anslutning till denna utvärdering även kommer att beaktas vad som på längre sikt kan åstadkommas i samverkan mellan de nordiska länderna på detta område.

I propositionen föreslås att importkontoret i administrativt hänseende anknytes till någon befintlig myndighet, varom Kungl. Maj:t torde få besluta.

Med hänsyn till importkontorets ringa storlek och den försöksverksamhet som tills vidare kommer att bedrivas anser utskottet det vara rationellt att en sådan anknytning sker till en befintlig myndighet, som har möjlighet att bistå med administrativ service.

Av de skäl som här nämnts avstyrker utskottet motionen 1669.

I motionen 1667 förordas bl. a. att IKU:s verksamhet skall ges en sådan utformning att det svenska utvecklingssamarbetets principer och andra målsättningar upprätthålls.

Utskottet finner det självklart att organets verksamhet utformas på detta sätt. Propositionen bygger på att IKU:s verksamhet skall överensstämma med det svenska biståndssamarbetets principer och andra målsättningar. Med tanke på de biståndspolitiska frågor som kan aktualiseras i samband med IKU:s verksamhet föreslås bl. a. att SIDA skall vara representerat i organets rådgivande nämnd.

Motionen 1667, såvitt nu är i fråga, torde få anses besvarad med vad utskottet anfört.

I nämnda motion föreslås vidare att IKU skall begränsa sin verksamhet till stöd åt u-länder med vilka Sverige har upprättat ett biståndssamarbete, i första hand s. k. programländer.

Utskottet vill härvidlag hänvisa till departementspromemorians konstaterande av att en dylik begränsning av länderkretsen skulle ge en alldeles för snäv ram för importkontorets verksamhet. Flertalet av programländerna torde i första hand ha behov av det mera vidsträckta exportfrämjande bistånd som lämnas genom SIDA. De minst utvecklade länderna saknar i de flesta fall elementära kunskaper om exportteknik och marknadsföring och har ett mycket begränsat produktsortiment för export. De behöver därför främst utbildning och hjälp med industrialisering och produktutveckling, frågor som primärt ligger utanför det nya organets verksamhetsområde.

För att belysa det ringa behov som de minst utvecklade länderna på

kortare sikt kan bedömas ha av det nya organets tjänster nämner promemorian att av de inemot 800 förfrågningar som ITC år 1972 mottog inom ramen för sin förmedlingsverksamhet kom endast 25 från de minst utvecklade länderna.

Även om någon form av prioritering av resursskäl skulle visa sig behövlig är således enligt promemorian dock en begränsning till enbart programländerna eller de minst utvecklade länderna ej lämplig. Går man utöver dessa båda grupper av länder torde det bli svårt att göra en uppsplättning utan att det uppfattas som en handelspolitiskt diskriminerande åtgärd.

Den länderkrets som föreslås i propositionen motsvarar i första hand de stater som i FN-sekretariatets statistiska redovisningar betraktas som u-länder.

Härutöver föreslås att, där så är lämpligt, exportörer från områden som kontrolleras av befrielserörelser kan ta organets tjänster i anspråk.

Den uppsökande verksamhet organets begränsade resurser medger bör i första hand ta sikte på de mest behövande länderna. Erfarenheterna under organets inledande verksamhet torde få visa vilket behov av andra styrmetoder som kan aktualiseras.

Starka skäl kan sålunda anföras mot en ytterligare begränsning av u-länders möjligheter att utnyttja importkontorets tjänster. Motionen 1667 avstyrkes därför i denna del.

I motionen 1666 förordas att till IKU:s arbetsuppgifter bör höra att främja utvecklingen av hantverksexport från u-länderna.

Utskottet vill erinra om att IKU enligt propositionen skall stå till tjänst med marknadsinformation om alla varor utan undantag för någon sektor. I den mån u-länderna önskar få hjälp med hantverksexport bör IKU således kunna anlitas härför. Utskottet vill emellertid samtidigt framhålla att IKU i enlighet med propositionen bör ägna särskild uppmärksamhet åt sådana produkter som främjar den industriella utvecklingen och diversifieringen av produktionen i u-länderna.

Motionen 1666 torde i denna del få anses besvarad med vad utskottet anfört.

Sammansättningen av den rådgivande nämnden för IKU beröres i motionerna 1666 och 1667. Av propositionen framgår att denna nämnd skall bistå IKU i viktigare frågor om verksamhetens inriktning, omfattning och metodik. Om principiella utrikes-, handels- eller biståndspolitiska frågor av större vikt kommer upp, skall de underställas Kungl. Maj:ts prövning. Nämnden bör bevaka handels- och biståndspolitiska aspekter av organets verksamhet samt företräda sakkunskap i marknadsföring samt konsument- och löntagarintressen. I propositionen föreslås att i nämnden skall ingå företrädare för kommerskollegium, SIDA, statens jordbruksnämnd, Sveriges grossistförbund, handelskamrarna, KF, LO och TCO. Därutöver skall en ordförande utses av Kungl. Maj:t.

Den redogörelse som här lämnats ger vid handen att nämndens verksamhet inte kommer att omfatta frågor av sådan principiell vikt att ett parlamentariskt inslag i nämnden är motiverat. Utskottet förutsätter att IKU, genom nämnden eller på annat sätt, kommer att ha tillgång till expertis beträffande viktiga u-landsvaror, däribland hantverks- jordbruks- och livsmedelsprodukter. Utskottet anser vidare att antalet medlemmar i nämnden av effektivitetsskäl bör vara så begränsat som möjligt.

Utskottet avstyrker av dessa skäl motionerna 1666 och 1667, båda såvitt nu är i fråga.

I motionen 1667 föreslås att den rådgivande nämnden skall ges i uppdrag att efter varje verksamhetsår inkomma med rapport över verksamheten och göra en bedömning av i vilken utsträckning denna legat i linje med det svenska biståndets principer och allmänna målsättningar. Motionärerna anser att det på så sätt skulle möjliggöras en fortlöpande kontroll från bl. a. riksdagens sida av att de principer och målsättningar som gäller för det svenska biståndet inte urholkas.

En utvärdering av IKU:s verksamhet skall, som tidigare nämnts, göras efter en försöksperiod om tre år. I propositionen konstateras att IKU kommer att få pröva sig fram för att finna de mest effektiva och ändamålsenliga formerna och metoderna för sin verksamhet.

Utskottet finner det föga sannolikt att IKU:s verksamhet, som ju går ut på att främja avsättningen av u-landsprodukter i Sverige i enlighet med u-ländernas egna önskemål, skall riskera att komma i konflikt med den svenska biståndspolitik. Utskottet ser därför inget motiv för en annan ordning beträffande utvärderingen av IKU:s verksamhet än den som föreslagits i propositionen.

Av detta skäl avstyrkes motionen 1667 i denna del.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1974:1668,
2. att riksdagen anser motionen 1974:1666, såvitt angår stöd åt u-ländernas hantverksexport, besvarad med vad utskottet anfört,
3. att riksdagen anser motionen 1974:1667, såvitt angår förhållandet mellan IKU:s verksamhet och den svenska biståndspolitikens allmänna mål, besvarad med vad utskottet anfört,
4. att riksdagen med bifall till propositionen 1974:57 och med avslag på motionerna 1974:1666 och 1667, båda såvitt nu är i fråga, samt motionen 1974:1669 godkänner inrättandet av ett importkontor för u-landsprodukter enligt de riktlinjer som förordas i propositionen.

Stockholm den 7 maj 1974

På utrikesutskottets vägnar

ARNE GEIJER

Närvarande: herr Arne Geijer i Stockholm (s), fru tredje vice talmannen Nettelbrandt (fp), herr förste vice talmannen Bengtson i Jönköping (c), herrar Lange (s), Adamsson (s), fru Nilsson i Kristianstad (c), herrar Palm (s), Turesson (m), Korpås (c), Åberg (fp), fru Frändås (s), herrar Hugosson (s) och Wijkman (m).

